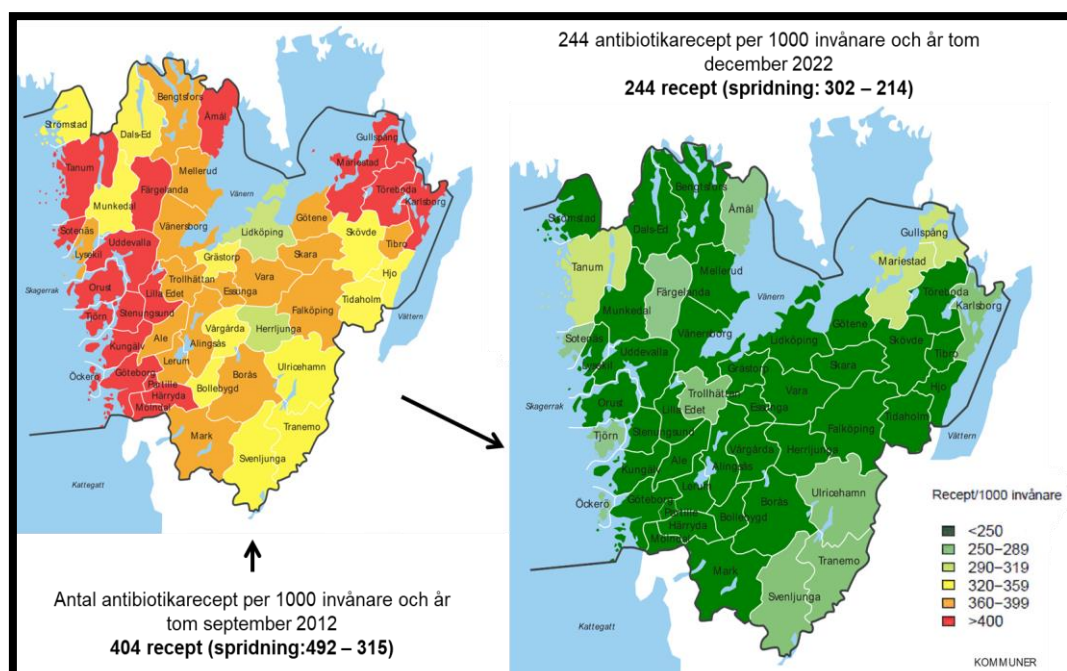

Stramainsatser inom primärvården 2022

Rapport över hur Västra Götaland har uppfyllt målet om en rationell antibiotikaanvändning i primärvården

Göteborg, 2023-03-02

Strama Västra Götaland
Avdelning patientsäkerhet och medicinsk krisberedskap
Koncernstab uppdrag och produktion av hälso- och sjukvård
Koncernkontoret
Västra Götalandsregionen

www.vgregion.se/strama
strama.vgr@vgregion.se

Sammanfattning

I Västra Götaland har förskrivningen av antibiotika på recept minskat påtagligt sedan 2012 och nådde en historiskt låg nivå under pandemin som en följd av de åtgärder som vidtogs för att minska smittspridning av covid-19 och därmed även andra luftvägsinfektioner. Med minskande restriktioner och ökat antal luftvägsinfektioner har förskrivningen åter ökat (9,4% under året). Den har ökat för alla patientgrupper och särskilt till små barn och framför allt av antibiotika mot luftvägsinfektioner. Förskrivningen är fortsatt lägre än före pandemin och nuvarande nivå, 244 recept/1000 invånare och tangerar nu det uppsatta nationella målet. Primärvården står för störst andel (54%) av receptförskrivningen, vilket är rimligt, men de står samtidigt för den största minskningen över tid.

Jämfört med andra regioner är förskrivning av antibiotika som vanligtvis används vid luftvägsinfektioner relativt hög i Västra Götaland. Spridningen i förskrivna recept är fortfarande stor mellan regionens kommuner respektive vårdcentraler. Inte sällan är det vårdcentraler med jämförelsevis låg förskrivning som lyckats minska sin förskrivning, medan det omvända råder för de med hög förskrivning. Sammantaget visar detta på behovet av fortsatta Stramainsatser. Det kommer dessutom att bli en stor utmaning att bibehålla nuvarande låga förskrivning när de smittbegränsande insatserna avvecklats.

Efterfrågan på utbildningsaktiviteter är stor, varför Strama genomfört en rad utbildningar under året, inklusive digitala utbildningar samt korta lunchwebbinarier ihop med en specialist i ett ämne. Den uppsökande verksamhet på vårdcentralerna som Stramas allmänläkare bedriver har successivt återinförts under året.

Under 2022 har över 1400 läkare fördelat på 88% (185/211) av primärvårdens vårdcentraler diskuterat sin följsamhet till behandlingsriktlinjer för infektioner ihop med kollegorna vid minst ett reflekterande möte utifrån de moment som ingår i självdeklarationsarbetet. Arbetet med självdeklarationerna har delvis omstrukturerats jämfört tidigare. Utgående från resultaten i Stramas quiz och jämförande förskrivarstatistik har man i år fokuserat på en diagnosgrupp där behov av förbättring förelåg på den aktuella vårdcentralen. Beskrivningen av åtgärder för att öka följsamheten till behandlingsriktlinjerna överensstämmer i mångt och mycket med de från tidigare år. De mest framträdande reflektionerna i självdeklarationerna är punktade nedan.

Framträdande slutsatser vid analys av självdeklarationerna

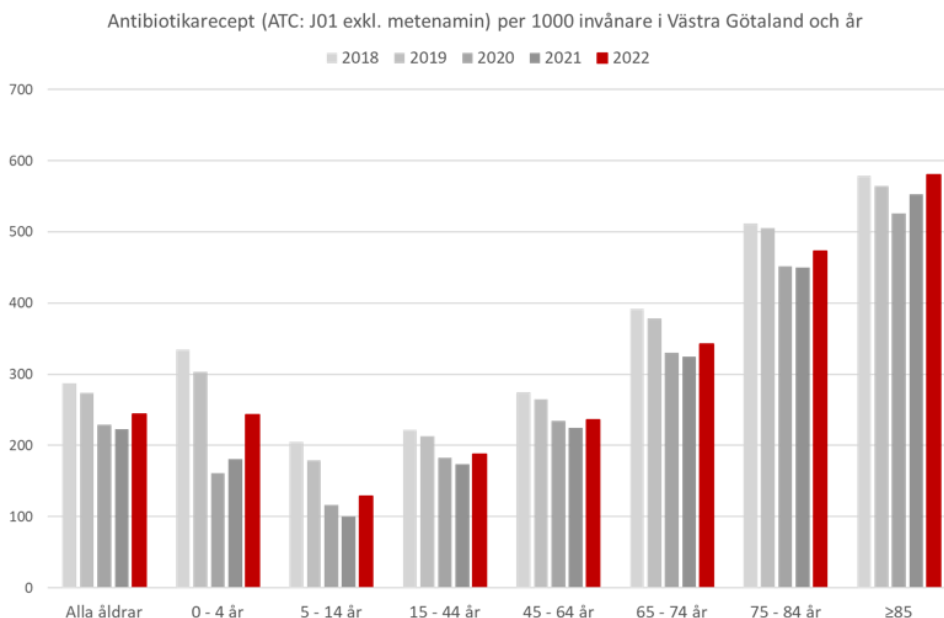
- Vikten av samsyn på enheten och ett samstämmigt budskap till patienterna från alla personalkategorier betonas. All personal måste vidareutbildas och inkluderas i Strama-arbetet.
- Struktur och logistik på vårdcentralen påverkar förskrivningen i stor utsträckning. Vikten av gemensamma riktlinjer samt tydlig dialog mellan olika personalkategorier betonas, inte minst för vårdcentraler med dålig kontinuitet i bemanningen.
- Reflekterande möten på arbetsplatsen med kollegial diskussion om följsamhet till behandlingsriktlinjerna och patientfall ses fortsatt som ett uppskattat arbetssätt.
- Inledande analys av förskrivardata samt fallbaserat Strama quiz som ett diagnostiskt test med efterföljande fokus på en diagnosgrupp där behov av förbättring förelåg uppfattades som en bra ny arbetsmodell.
- Återkoppling av den individuella och den egna enhetens förskrivning i jämförelse med andras är viktig.
- Stringens i diagnossättning och dokumentation i journalen medför ökad kvalitet i statistik och uppföljningar vilket ger värdefull feedback.
- Behovet av att utbilda sjuksköterskorna i aktuella behandlingsriktlinjer betonas. Kunskap skapar ökad trygghet och effektivitet vid telefonrådgivning och triagering och förbättrad samverkan med behandlande läkare. Arbete i team framhålls ofta som en framgångsfaktor.
- Så kallade "stafettläkares" bristande följsamhet till behandlingsriktlinjerna lyfts ständigt. Särskilda insatser behöver vidtas för att öka följsamheten till riktlinjerna för de vårdcentraler som frekvent bemannas med tillfälliga vikarier med tid avsatt för introduktion. Centraliserad gärna obligatorisk utbildning efterfrågas.
- Kontaktläkarna har generellt lite tid avsatt för sitt uppdrag vilket begränsar möjligheten att bedriva ett mer omfattande förbättringsarbete.

Bakgrund

Inom ramen för de åtaganden som beskrivs i Krav och kvalitetsboken för vårdcentraler inom Västra Götalands Primärvård samt i Västra Götalandsregionens patientsäkerhetsplan är målet att förskrivningen av antibiotika på recept långsiktigt ska bibehållas under det nationella målet om 250 recept/1000 invånare och år för regionen som helhet. Läkare verksamma inom primärvården ska minst årligen reflektera över sin individuella och den samlade antibiotikaförskrivningen inom enheten. Varje vårdcentral ska ha en kontaktläkare till Strama som regelbundet arbetar på enheten. De vårdcentraler som under 2022 har genomfört och rapporterat samtliga åtaganden till Strama via en självdeklaration erhöll ersättning (12 000 kronor samt 3 kronor/listningspoäng).

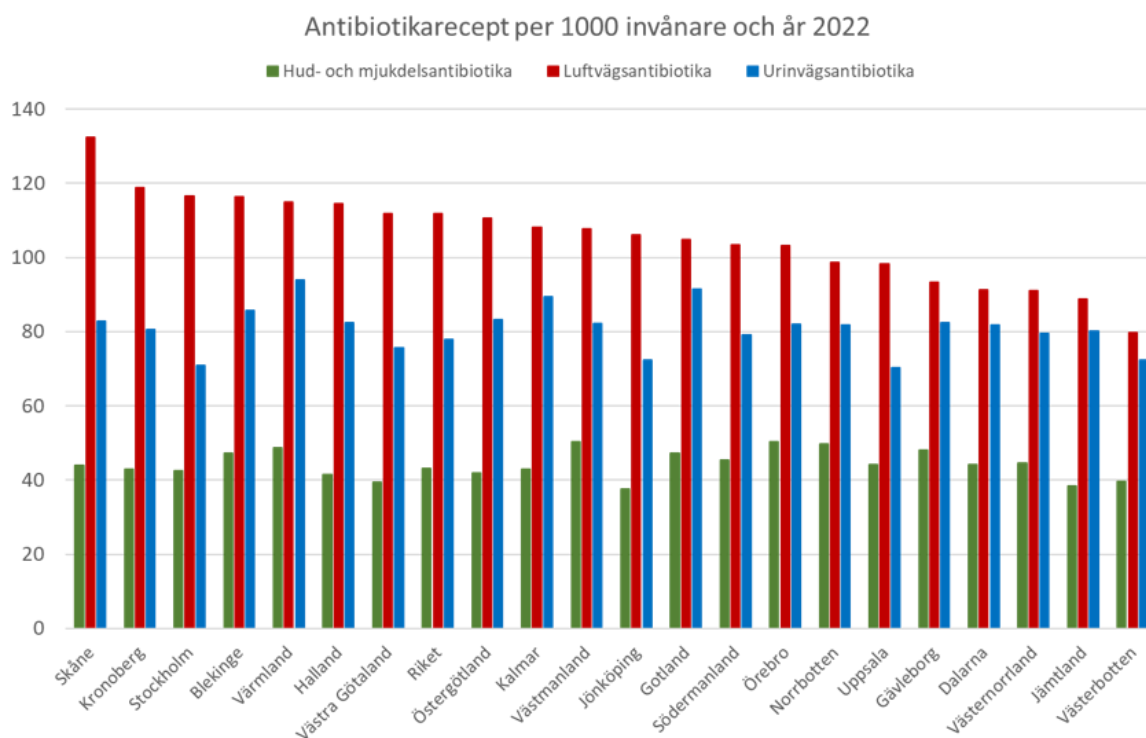
Förskrivning av antibiotika på recept

Under pandemin förelåg en historiskt låg förskrivning av antibiotika på recept som en följd av de åtgärder som vidtogs för att minska smittspridningen av covid-19 och därmed även andra luftvägsinfektioner. Med minskande restriktioner och ett ökat antal luftvägsinfektioner har förskrivningen åter ökat från 223 till 244 recept/1000 invånare och år. Förskrivningen har ökat för alla åldersgrupper och mest för barn i åldern 1–4 år. Undantaget de allra äldsta är nivån fortsatt lägre än den för 2019 innan pandemin startade (se bild nedan). Det är främst antibiotika mot luftvägsinfektioner som ökat. Samma trend ses i hela landet.

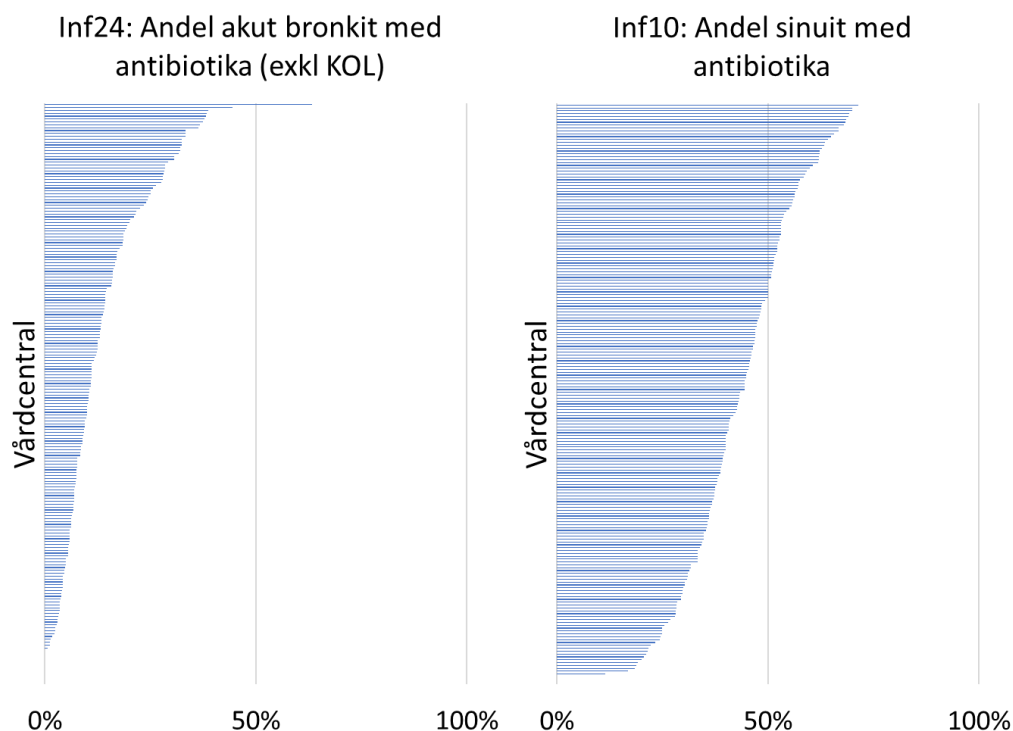

Antal antibiotikarecept per 1000 invånare och år, för 2018–2022 förskrivet till olika åldersgrupper av patienter i Västra Götaland

Primärvården förskriver mest (54 %) antibiotika på recept av alla vårdgivare i regionen, vilket är rimligt. Andelen har dock minskat successivt, frånsett det senaste året, och primärvården står fortsatt för den största minskningen av förskrivningen över tid. Förskrivningen understiger det nationella målet om 250 recept/1000 invånare och år i Västra Götaland som helhet och i 36 av regionens 49 kommuner. Den högsta förskrivningen 2022 sågs till invånarna i Tanums kommun (se bild sid 1). Spridningen (214–302) i regionen är fortfarande påtagligt stor och Västra Götalands förskrivning av luftvägsantibiotika ligger fortsatt över riksgenomsnittet (se bild nedan). Hur man exempelvis behandlar patienter med akut luftrörskatarr (bronkit) respektive akut bihåleinfektion (sinuit) med antibiotika varierar påtagligt mellan vårdcentralerna, allt från ett fåtal till flertalet patienter får antibiotika trots att det inte är motiverat för att påskynda utläkningen i majoriteten av fallen vid dessa infektioner (se bild nedan).

Antal antibiotikarecept per 1000 invånare och år, i respektive region i Sverige under 2022 fördelat på antibiotika som vanligtvis används vid infektioner i hud- och mjukdelar (grön stapel), luftvägar (röd stapel) samt urinvägar (blå stapel).

Andel patienter med akut bronkit exkl KOL (median 10 %) respektive akut sinuit (median 42%) som behandlats med antibiotika på respektive vårdcentral i Västra Götaland under 2022. Data från PrimärvårdsKvalitet

Det är även stora skillnader i den totala förskrivningen av antibiotika mellan vårdcentralerna. Noterbart är att genomfört förbättringsarbete under året inte står i relation till hur hög förskrivningen var året innan, varken på kommun eller vårdcentralsnivå. Inte sällan har vårdcentraler med redan låg förskrivning lyckats minska sin förskrivning ytterligare medan de högförskrivande enheterna fortsatt förskriver mycket. Sammantaget visar det på behovet av fortsatta Stramainsatser för att öka följsamheten till riktlinjerna.

Strama Västra Götalands riktade insatser mot primärvården

Stramas uppgift är att kontinuerligt understödja Strama-arbetet på vårdcentralerna och verka för att öka följsamheten till behandlingsriktlinjerna. Jämförande statistik över enheternas förskrivning skickas ut varje kvartal med särskild återkoppling till de som ökat men även till de som minskat sin förskrivning påtagligt. Statistiken innefattar numera återkoppling på förskrivning ställt i relation till behandlad diagnos. Utskicken fungerar även som incitament att återkommande aktivera Strama-arbetet på enheten. Nya fiktiva patientfall samt en ny fallbaserad quiz med handledarmanualer och facit tas fram varje år. Dessa används inte bara i vår region utan i flera andra regioner och rekommenderas

även av Sveriges kommuner och regioner (SKR) i förbättringsarbetet kopplat till "Primärvårdskvalitet".

Under året har den uppsökande verksamheten på vårdcentralerna, som Stramas allmänläkare bedriver för att informera all personal om aktuella riktlinjer, succesivt återupptagits. Efterfrågan på utbildningsaktiviteter är stor och ter sig omättligen delvis p.g.a. hög personalomsättning, varför Strama genomfört en rad utbildningar under året, inklusive digitala utbildningar. Vi har fortsatt med återkommande korta lunch-webbinarier med en inbjuden specialist inom ett aktuellt ämne eftersom denna utbildningsserie har rönt så positivt genmäle. Årets Stramadag för primärvården samlade ett stort antal deltagare efter 2 års paus. Tillfälle erbjöds även att fira Strama VGs 10-årsjubileum och premiera de vårdcentraler och kontaktläkare som utmärkt sig under dessa år. Som del av jubileumsfirandet har Strama VG författat en artikel till Läkartidningen om hur arbetet bedrivs i regionen med många positiva genmälen. Strama medverkar dessutom regelbundet vid utbildningar för ST-läkare i allmänmedicin och AT-läkare samt utlandsutbildad personal verksamma i primärvården.

För att fånga upp bemanningsläkare i primärvården och ge dem möjlighet att uppdatera sig på behandlingsriktlinjerna för vanliga infektioner, har Strama VG under hösten 2022 erbjudit fem tillfällen med digital kvällsutbildning för bemanningsläkare. Tyvärr har uppslutningen inte varit särskilt god.

Vårdcentralernas lokala Strama-arbete

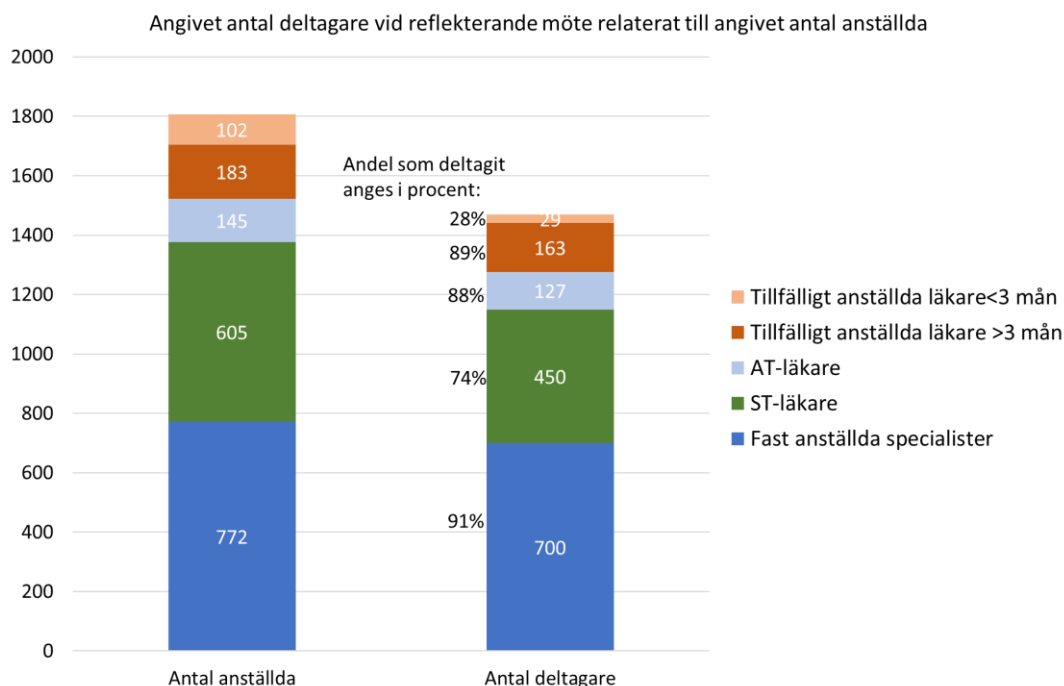
Strama-arbetets utformning

Målsättningen med det årliga "självdeklarationsarbetet" är att öka följsamheten till behandlingsriktlinjerna för akuta infektioner för att på så vis minska onödig förskrivning av antibiotika. Självdeklarationsarbetet bygger på att läkare och ledning på vårdcentralen samlas till ett eller flera reflekterande möten per år, där man diskuterar jämförande förskrivardata både på vårdcentral- och individuell nivå och genomför ett fallbaserat Strama quiz som ett diagnostiskt test för att identifiera områden med förbättringspotential. Därefter uppdaterade man gemensamt sina kunskaper genom patientfallsdiskussioner samt intern undervisning med valbara moment. Strama VG bistår med det underlag som behövs i de olika momenten.

Resultatet av det reflekterande mötet samt vilka åtgärder som vidtogs för att öka följsamheten redovisas i en självdeklaration till Strama. Strama VG återkopplar till varje vårdcentral på inkommen självdeklaration.

Resultat av Stramas granskning av självdeklarationerna

Det Strama-arbete som bedrivs lokalt på vårdcentralerna, med stöd av Strama VG, är av väsentlig betydelse för att öka följsamheten till riktlinjerna. Under 2022 inkom 185 av regionens 211 (88%) vårdcentraler med en godkänd självdeklaration. Drygt 1400 läkare har deltagit i minst ett reflekterande möte på sin vårdcentral.

Olika kategorier av läkare i Västra Götalands primärvård som under 2022 deltagit i minst ett reflekterande möte om följsamhet till behandlingsriktlinjer för infektioner

Arbetet med årets självdeklaration har delvis omstrukturerats jämfört tidigare. Utgående från resultaten i Stramas quiz och analys av jämförande förskrivarstatistik identifierades en eller flera diagnosgrupper där behov av förbättrad följsamhet förelåg på den aktuella vårdcentralen. Utgående från valbara moment fokuserade man sedan sitt fortsatta arbete på denna (dessa) diagnosgrupp(er) med syfte att förbättra följsamheten. Flera vårdcentraler identifierade flera diagnosgrupper där behov att ökad följsamhet förelåg däribland behandling av akut sinuit, bensår och akut urinvägsinfektion hos män och kvinnor

Vårdcentralens analys av den egna förskrivningen och Strama-arbetet

Flertalet vårdcentraler kommer till samma slutsatser som tidigare år.

Samtliga betonar likt tidigare år vikten av ett ständigt och återkommande Strama-arbete och att all personal inkluderas i arbetet. Att "alla pratar samma

språk" och ger kongruent information till patienterna kan inte nog betonas. Flera lyfter att alla personalkategorier behöver utbildas inom Strama-området, inte minst sjuksköterskorna.

Strukturella skäl såsom instabil bemanning, hög personalomsättning av såväl läkare som sjuksköterskor och därmed dålig kontinuitet m.m. är en ständigt återkommande förklaring till låg följsamhet till riktlinjerna liksom omvänt vid god följsamhet. Ett stort antal besök av olistade patienter, t.ex. turister, **hög andel multisjuka patienter** och hög ålder hos de listade samt hög andel av såväl listade som olistade drop-in patienter nämns ofta som förklaring till hög förskrivning. Samtidigt skapar hög tillgänglighet goda möjligheter till exspektans och vid behov uppföljande återbesök inom kort så att man slipper hänvisa patienterna till jourmottagningar. Vikten av inledande triagering av sjuksköterska utgående från tydliga riktlinjer/PM betonas av flera enheter. Man bedömer att en god triagering minskar antalet "onödiga" läkarbesök för lindriga infektioner.

Att öka kunskapen om riktlinjerna och bli varse sitt eget beteende via de reflekterande mötena och momenten kopplade till självdeklarationen ses som ett bra och uppskattat tillvägagångssätt för att öka följsamheten. Feedback i form av diagnoskopplade data och individuell antibiotikastatistik upplevs konkret och värdefull för att se hur man faktiskt gör, vilket kan skilja sig från hur man tror att man gör. Allt fler har reflekterat över att det vore bra att diskutera behandlingsriktlinjerna återkommande och utspritt över året. Att all ny personal tidigt får information om behandlingsriktlinjerna samt tid att reflektera över dessa lyfts allt oftare och att det finns ett behov av ökade åtgärder riktade mot "stafettläkare" är tydligt. En tydlig Stramagenomgång vid introduktionen, tid att reflektera över informationen och möjligheter att delta i enhetens utbildningsaktiviteter ses som viktiga faktorer för att öka deras följsamhet. Det är glädjande att en hög andel av långtidsvikarierna deltog i enhetens reflekterande möte.

För en mer omfattande redogörelse av vårdcentralernas förslag genom åren på förbättringsåtgärder för att öka följsamheten till behandlingsriktlinjerna hänvisas till [Tipslistan från Stramas självdeklaration](#) på vår webbsida; vgregion.se/strama

Kontaktläkarna till Strama

Varje vårdcentral ska ha en kontaktläkare till Strama och flera av de åtgärder man önskar genomföra kräver att dessa får avsatt tid för arbetet. Flera kontaktläkare önskar mer tid för uppdraget - engagemang saknas inte. Det är således nedslående att det finns så bristande möjligheter att avsätta tid för arbetet. Nästan hälften av alla kontaktläkare har fortfarande bara 5 timmar eller mindre tid avsatt/år.